

ÉS-KVARTETT

Péntek Orsolya Az *Andalúz lányai* című regényéről

Károlyi Csaba Gács Annával, Margócsy Istvánnal és Visy Beatrixszel beszélgettünk 2015. április 29-én az Irók Boltjában. A felvétel meg lehet nézni a youtube.com-on, az Irók Boltja tévé. Legközelebb május utolsó szerdáján, 27-én délután 5 órakor Nádasdy Ádám *Vastagbőrű móza* (írások melegekről, melegről) című kötete lesz a témánk.

Károlyi Csaba: – Ez a sorozat 47. beszélgetése. Mindenki megnevezett egy művet, amelyre 10 pontot adna. Gács Anna Rakovszky Zsuzsa *A kigyó árnnya* című regényére, Margócsy István Kertész Imre *Sorsatlanság*, Visy Beatrix Nádás Pétér *Egy családregény vége*, én pedig Mészöly Miklós *Az általa haladt* című regényére. A mostani pontjaink: Bea: 9 pont, Anna: 8 pont, nálam 7 pont, István: 5 pont. Ez összesen 29 pont, elég sok. Ebben a körben a legtöbbet Péterfy Gergely regénye kapta, 34-et a 40-ből. A legkevesebbet, 24 pontot Rakovszky Zsuzsa regénye. Bemeglegetésként fölolvastam a fülszöveget, jó tömör összefoglalás: „*Az Andalúz lányai* egy ikerpár története. A főszereplő lányok a nyolcvanas évek Magyarországon szocializálódnak, ahol a késő Kádár-kor külső valóságával élesen szemben áll az olasz-horvát-osztrák-magyar gyökerű polgársáddal kultúrája, és a nappali szobákban nemcsak a múlt, de néha egy-egy dedánya szemléle is kísért. A család története az egymással titkos jelynyelven beszélők íreke egyik tagja, a festőművész Szerke életén keresztül bontakozik ki – hűga, a matematikus Dork élete látszólag jóval eseménytelenebb. A lányok a harmincas évek közepére szerzik meg a sorsuk feletti irányítást.” Ez a kötet egy tervezett trilógia első darabja. A szerző azt nyilatkozta, hogy a második kötet majd Dork nővér-pontjából lesz megírva. Következzen szokás szerint a pontszámok indoklása!

Visy Beatrix: – Ha megtartottam volna a racionálisabb kritikusi éneket, akkor eggyel kevesebb pontot adtam volna. Végül azért adtam 9 pontot, mert érzelmileg, érdeklőleg nagyon nagy hatással volt rám a könyv. Annára megfogadtam, hogy rengeteg dologról elgondolkoztam a regény kapcsán. Visszalépve a szubjektivitásból, nagyon erős a szenzalitása a regénynek. Kapunk egy életörténetet, egy családörténetet, mely az erős érzelmi tapasztalatok, az észlelések mentén építkezik. Olyan ábrázolásról is, mely teljesen visszavezet az intellektuális megközelítésből, az a nyelvvel is szoros összefüggésben áll. Az időskönyt, az emlékekpeket, az észleleteket, a testérzékelést játszatja egymásra a regény egy nagyon mozaikos technikával. Ebből tud kibontani egy életörténetet, egy jellemet, egy karaktert. Mindez erős vonása a műnek, és mindez alapvetően jól csinálja. Az észleletek, érzetek, az emlékekpelel el tudnak oldódni a referenciális szinttől, metaforikusá, jelképesé tudnak válni egy családregény keretein belül, így ez az egyéni női sors is el tud oldódni egyédségétől, általánossá, univerzálissá tud válni. Ami viszont nagyon nem tetszett, az a vége. Az utolsó hármasa a műnek még valahogy elfogadható, egyfajta ánokfutás, ámokgyaloglás, mikor egyre foly a boldogság kívárásnak lehetősége, a főhős türelmenlenné, zaklatotól válik. Ehhez képest a végén a szerző kiuffuladást lehet érezni. Az utolsó fejezet sejtésecs oadacsapása el lett nyomva. A motívumok működése sem mindig tetszett. A rengeteg motívumot folyamatosan egymásra játszatja a szerző, rendre ismétlődnek, az időnként túl sok, túlburjánzó. Ez helyenként szentimentális, giccsbe hajló hatást kelt.

Gács Anna: – Három olyan regényt olvastunk mostanában itt közösen, melyek szerzői a 35–40 éves korosztályhoz tartoznak. Dragomán György, Kiss Tibor Noé és Péntek Orsolya. Mind a három tulajdonképpen ugyanarról a történelmi korzokról, a rendszerváltás körül évek-

ről ír, de nagyon különbözőképpen. Miközben Péntek Orsolya valóban családregényként és nevelődési regényként is olvasható művet írt, meg egy tradíciót megidéz, az a művéseregényé. Méghozzá művészno-regényt írt, ami a magyar irodalomban meglehetősen ritka, Kaffka Margit jó hírtelen eszembe. Ez önmagában figyelemre méltó. Nem akarom megismételni, amit Bea mondott, inkább hozzátételek olyasmint, ami nekem még nagyon tetszett. Az a bonyolult narrációs eljárás, aminek révén összekapcsolódik egymással női identitás, művészi identitás, polgári identitás, a történelemből és a családi viszonyokból származó identitás, rendkívül ambiciózus és komplex regényt hoz létre. Olyan regényt, amely erősebb szákkal kötődik a rendszerváltás előtti regényirodalomhoz, mondjuk Nádás Pétérhez, mint Péntek Orsolya kortársaihoz. Például abban, hogy az, kik vagyunk, nagymértékben függ arról, milyen családból származunk, kik a szüleink. Hogy hogyan vagyunk képesek párkapcsolatokat kialakítani, azt erősen meghatározza, a szüleink milyen mintákat adnak nekünk. Az, hogy ennyire a múltban gyökerezik az identitásunk, szerintem a mostani fiatalabb szerzők műveiben nem különösen fontos. Itt ez nagyon izgalmasan és szépen van megfogalmazva. Érdekes és fontos még, hogy az ismétlések nemcsak motívusok szinten működnek, hanem a figurák is mint egymás ismétlései jelennek meg. Ez egyrészt az írók furcsa tükrözvényeit jelenti, másrészt azt is, ahogyan ők ismétlgetik a szülők, nagyszülők, déd szülők gesztusait. Ez néha mesei módon történik, szinte próbatélszerűen ismétlődnek meg mozzanatok, néha meg inkább úgy látjuk, hogy a szocializációnak, a nevelődésnek a lenyomatai ezek a megismételt gesztusok, a sokszor megismételt életutak, a rossz és a jó döntések. Ami zavart, az a regénynek az enigmatikussága. Szerettem, ha egy regény komoly olvasói feladat elé állít, de különösen a vége felé néha az érthetlenségbe csúszott a szöveg. Nem tudtam megmondani, melyik figura szerepel, és tulajdonképpen mi történik, mi az a nagyon jelentőségteljes dolog, amiről szó van. A végére kicsit csalódot lettem, ezért adtam csak 8 pontot.

K. Cs.: – Én azért adtam végül 7 pontot, nem többet, mert, ahogyan Anna és Bea is mondta, a harmadik rész nagyon elfárad. Túl titokzatosá válik, néha az sem világos, számdeklolt az enigmatikusság, vagy sem. Erről később. Alapvetően a regényt nagyon jó írói indulásnak tartom. Született egy új magyar író. Ez biztos. Kíváncsi vagyok a további kötetekre. Erős nyelvre, stílusa, beszédmódja van a műnek. Igen sajátos, különleges jelzők, hasonlatok szerepelnek. Egyéni a fogalomhasználata. Már önmagában az ikerpár neve is különös: Szerke és Dork. Az Eszter vagy a Dorka, Teodóra helyett végig így szerepelnek. Ezt azonnal el kell fogadnunk. Az ő egymás közt használt jelynyelvi is eredeti. A kis-kimódolt nyelvet el kell fogadni, különben nem tudjuk olvasni a szöveget. Mindez a regény erős szenzalitásával is összefügg. Szerke nő nézőpontjából látunk mindent. Jellemző a színek, az illatok tobzó dó leírása, mindent érzelmi módon nézünk. Úgy hallunk tájról, lakásokról, kertekről, az időjárásról, emberei arcokról, ruhákról, növényekről és szinte bámierről, hogy erős lelki kötődése van hozzájuk annak, aki látja ezeket. Ha elfogadom annak a lélkét, aki így lát, akkor nagyon fogom szeretni a látásmódját. Ha nem tudom elfogadni, akkor az egész ide-

gesíteni fog. Egyébként egyes szám harmadik személyű a narráció, de teljesen nyilvánvaló, hogy Szerkének a szemével látunk. Kőtől, lírai szöveg ez. Először szerettem a tobzó dó nyelvi különbségeket, majd egy idő után úgy éreztem, hogy túl sok van belőlük. Kevesebb jobb lett volna. Persze van, aki két kucorral issza a kávét, van, aki öttel, és van, aki cukor nélkül. Nagyon erős viszonya lesz minden olvasónak ehhez a könyvhöz, azt hiszem. Még akkor is, ha a harmadik rész elromlik. Az önmagában nagy dolog, ha izgat egy regény. Nemigen lehet azt mondani, hogy az unalmas, vagy hogy nem tudok hozzá sehogyan sem kapcsolódni. Ha például ha paragszom rá, az is erős kötődés. Én a végére kis csómórt kaptam. Úgyhogy mindezért egyben, tömböcsit levontam 3 pontot. De következék István, aki 5 pontot vont le.

Margócsy István: – Nehéz helyzetben vagyok, mert nekem nem volt erős viszonyom ehhez a könyvhöz, és egyáltalán nem is haragszom rá, s a kritikus józan eszemet sem akartam sajnó semmi háttérbe szorítani. Nagyon kíváncsi lennének arra, hogy ha ilyen magas pontot adatok, főleg Bea és Anna, és közben ennyire erős kifogást mondtatok el rőtőgn, akkor mégis miért e magas pontok. Sőt még azt is ki memnem mondani, amit szerintem, Csaba, nem lehet, hogy erősen untam ezt a könyvet. Nagyon szorgalmasan olvastam, és körülbelül az első harmadig sok érdekeset találtam ezekben a stíluszitkái jatekokban, asszociatív száguldasokban, ahogy egy mondatba össze van zsúfolva emlék, másnak a véleménye, a reflexiókja stb. Aztán úgy láttam, végül a regény nem ment sehova. Mondta-mondta a magáét, de én a főszereplőnek a lelki-ségére annyira nem tudtam ráhangozódni, hogy megbecsültes támadt volna bennem a regény történelmélkülisége, a cselekménydarabok jelentéktelensége miatt. Nagyon kevéssé tudta bennem föntartani a mű az érdeklődést. Interjúban Péntek Orsolya azt mondta, hogy ő egy olyan generáció tagja, amelynek egy fölmlóttól érteklválnak kellett szocializálnia: Ebből arra kell gondolnom, hogy ezek szerint az előző generáció érteklválna stabil volt. De mindez nem derül ki a regényből: hogy a szülők érteklválna, erkölcsi rendje, tartása, egymáshoz való viszonya valamilyen módon érteklétebb lenne, mint amit ez a lány közvetít különböző kalandjainak, párkeresésének, párja elvesztésének elcsenvedése során. A társadalomkép itt számomra egyszerűen annyi, hogy egy helykereső értelmiségi nő nem találja a helyét, és összevissza kalandozik, ám ez alapvetően az adott társadalomtól függetlenül zajlik, s ezért maga a társadalmi háttér tulajdonképpen elenyésk. Én nem fedeztem föl itt a rendszerváltás utáni idők speciális képét, hanem csak azt tapasztaltam, hogy egy értelmiségi nő nem tudja önmagát semmilyen formában kifejezni, pedig művésznőként váli magát, ezáltal ki van téve a hánódás keserveinek. S e művészet is problematikus. Nagyon kevéssé csik arról, hogy Szerke milyen művész, mit akar megfesteni, mit akar kezdeni a képeivel. Mikor pedig relatív sikere lesz egy kiállításon, és egy csomó képet megveszik, ez úgy leperog róla, mint esőcsepp a lótsz leveléről. Az nem derül ki a szövegből, hogy a lány a képei révén jó értelemben vett karrieri akarn a csinálni, be akarna kerülni a művésztársadalomba, nevet akarna szerezni. Pedig azt festő barátaimtól tudom, hogy ha egy fél kiállítást megvesznek, az igencsak ritka dolog. És a hölgynek ez semmiféle lelki örömet, kielégülést, önigazolást nem jelent, legalábbis a regény szövege alapján. Aztán itt vannak ezek a lehetetlen férfiak, akikkel kapcsolatot terem. Timurral lappangó szádomazo kapcsolatban van, Hordóval többé-kevésbé hasonlóképpen, csak az éppem nem veri meg... De hogy ezeknek a kapcsolatoknak ténylegesen mi az összetartó erejük, nőiség ide, férfiség oda, számomra nem derül ki. Hiszen meg az sincs itt, hogy ezeknek a lehetetlen férfiakkal való intenzív szexuális kapcsolat során a lány nemi kielégülést kaphat-

na. Furcsa tisztázatlanságok ezek, melyek nem engedték, hogy ezbe a könyvbe belefeledekkezzem. Az említett enigmatikusság pedig borzasztóan zavart engem is, pedig szerettem az értelmhez való számomra a cím: *Az Andalúz lányai*. Kiderül, hogy az anyának valószínűleg van egy szeretője. Na de hogy mitől Andalúz, az nem derül ki. Háromszor Andalúz névezi őt a környezet, és kész. Ha legalább kasztanyettával a kezében hosszú szpanyol szoknyáiban táncolna, az jó lenne. De mért fontos ez annyira a szerző számára, hogy címbe emeli? Ha nem tudom, mitől Andalúz ez az anya, akkor nem tudom, miért ez a cím. Mintha pedig ez az elnevezés határozná meg a két leánynak az identitáskeresését. Egyébként máshol is az egész családnak olyan különösséget sugall a szerző, ami számomra nem jön le a szövegből.

K. Cs.: – Bocssám meg, ötször szerepel az, hogy az anyát Andalúz-nak hívják. Van persze egyfajta magyarázat rá, miért nevezik így. Ő déli alkant, barna bőrű, fekete hajú, és nyilván az óbudai lakótelepen a sarki boltban nem tudják róla, hogy olyan származású, ám érzik a különlegességét.

V.B.: – István elég magasra földobta nekünk a labdát. Az én olvasatomban a nőiségnek, a női boldogságnak sokkal nagyobb a téje. Itt egyrészt a nővé válás folyamata jelenik meg. Illetve annak szándékosan egyoldalú horizontja és ábrázolásmódja, hogy mitől boldog a nő. Azzal indult a regény, hogy Szerke már felnőtt, éppem a vetélésének időszákaiba, eseményébe csöppenünk bele. Kiderül, hogy bántalmazás kapcsolatban él, a férfi, Timur nem akar gyereket, ő ennek ellenére terhebe esik, itkolja, de elvetl. Innen megyünk vissza a regényben a gyerekkorhoz, és áll össze a családörténet, ahol a nagynyának hagyományos módon élnék egy értekléttét világban, valamilyen harmoniát, teljességet képviselve. A szülők generációja ezt az értekléttétészt már nem hozza. Szerke és Dork, a harmadik generáció még jobban eloldódtól ezekről az érteklétekről, próbál kapaszkodni, de már sokkal zűrösebb, zavarosabb generációként van benne a családban. A regény kétharmadánál érünk vissza ehhez a kulcsfontosságú vetéléshez. Szerintem az a regény téje, hogy megmutassa, hogyan épül fel ez, az a nő az érzékeken, emlékekpeken, tapasztalásokon keresztül, mikor, melyik pillanattól mondhatom azt, hogy én nő vagyok. Mit jelent számomra a boldogság, az a szó, hogy egyetlen. Melyik az a férfi, akit kereselek az életemben. Nagyon örvénylő folyamat ez. Ott van a mesterrel való viszonya, aztán a Timurral való házasság, válás, majd a többi kapcsolat, mindegyik kislaklól, rossz, sérült, néha bántalmazás kapcsolat. Ezeknek a dinamikáját nagyon szépen működteti a szerző. Mindig jön az új szerelem, lehet megszerzeni, reménykedni, csalódni, szakítani, elhagyni, feldolgozni az egészet. Ezt jól mutatja meg a mű. Nem kevés ez egy első regénytől.

G.A.: – Hadd üssem le én is a feldobott labdát. István mondta, hogy mi az, ami szerinte hiányzik itt. Próbáltam elgondolni, hogyan lehetne átalakítani ezt a regényt úgy, hogy megfeleljen az ő elvárásainak. Ha jól értem, az kellene, hogy valamilyen művészi kibontakozás mint siker jelenjen meg, a szexuális kielégülés mint révbe jutás jelenjen meg, és valamifajta identitásnak a kilerekedése is el legyen beszélvé. Rájörettem, hogy szerintem neked, István, az a verzió tetszene, aminek az a címe, hogy *A két Lotti*.

M. I.: – Én nagyon szeretem *A két Lottit*.

G.A.: – Én is szeretem, félreértés ne essék. Ott vannak az íreke, a művés apuka sikerei csúcsára é, anyukával rájörenek, hogy mégis szeretik egymást, és az íreke identitása is így válik kereké, hogy a másik felüket megtalálják a szó legszorosabb értelmében. Feltevére a tréfát: azzal együtt, hogy én sok mindenben nem ilyen élesen fogalmaznék, és ugyanakkor az enigmatikusságban egyetértek, azt számon kérni egy XXI. száziadi identitáskeresésről szóló regényben, hogy mért nem jut révbe a hős, a sikert mért nem képes kielégülésként megélni, azt én problematikusnak gondolom. Néha megjelenni ugyan a könyvben egyfajta populáris, nőregényes boldogságkeresés, és a felváltása jelen van annak, hogy ez a boldogság talán megtehető, és azt az egy igazit éntéte megmegtalálhatjuk, ennek a fantáziaképe végül ott van. Ám közben nagyon nyomoztatóan lebetegte van a tragikum is benne. Ez pontosan azzal kapcsolatos, hogy tulajdonképpen soha nem talál a főszereplő semmilyen kielégülést. Most nem azt állítom, hogy feltétlenül örömtelenek a szexuális kapcsolatok, mert nem mindről tudjuk, hogy ez így van, de az mindig kiderül, hogy valahogy nem jó megse. Hiába mentem bele a kalandokba, hiába próbáltam ki ezt vagy azt, végül megint ugyanodan jutottam vissza, hogy valahogy nem jó. Miközben megidézódik egy felfelé ívelő, a narratív identitást tévéte véte regényt, ahol valahogy egyszerűen kevésbé kéne émi, minden egyes epizódo cáfolja azt, hogy a főhős révbe tudna érni. Szerintem nem sugallja a regény, hogy ez összefügg a társadalmi kontextussal, hogy valahogy van a körből következik. Inkább egy érzékeny köntek, egy lelki alkalmak a finom rajza ez.

K. Cs.: – A legvégén el van bizonytalanítva, hogy jutunk-e valame, vagy nem. Ez a bizonytalan vég önmagában nem lenne rossz. De én sem szerettem ezt a modoros utolsó fejezetet, ami egyetlen szó, a címe az, hogy *Egy, az egész fejezet pedig így szól: „Jött.”* Itt az elbizonytalannodás sajnos poétikai értelemben is erősen jelen van.

M. I.: – No. Kétségtelen, hogy nagyon szeretem *A két Lottit*. Továbbá nagyon szeretem az *Emil és a detektív* című regényt is. De egyáltalán nem gondolom azt, hogy ha én itt egy rejtvény megoldatlanságára utalok, ak-

ÖRÜLET!

Food Not Bomb:
Ne dobd ki, megfőzzük, szétszétjük!
Rauschenberger Péter esszéje
Kis János könyvről
Észvesztőhely: Matolcsy György
„tudományos műhelye”
Fekete ruhás nővére:
haldokló egészségügy
Fazekas Sándor ügyei
és alkalmatlansága
Rehab Critical Mass
Jelzethető-e előre a földregreszek?
Interjúk: Bocskor Bfborka •
Eric Idle • Székely B. Miklós

MAGYAR NARANCs

www.magynarancs.hu

kor arra gondolnék, hogy úgy kellene megoldani a rejtvényt, mint ahogy Emil megoldja, hogy ki lopta el a zsebéből a pénzt. S az is túlzás, hogy én *A két Loti* idilljét várnám el ettől a könyvtől. Sőt azt sem várom el, hogy a hőlyg révébe érjen. Csak éppen azt mondom, hogy mindent föltenne arra, hogy művészt legyen.

G. A.: - Mindent föltesz arra, hogy egy férfi társa legyen. Az nem jön be. Mindent föltesz arra, hogy akkor nyeri el az identitását, ha valamilyen művészi kiteljesedést sikerül elérnie. És amikor a külvilág számára, úgy tűnik, ezt elérte, akkor kiderül, hogy ez az ő számára mégsem révébe ér.

M. I.: - Érdekes módon én azt nem olvastam itt, hogy mindent föltesz arra, hogy művészleg kiteljesedjék. Az derül ki, hogy időnként rajzolgat, és az derül ki, hogy lefeküdt a mesterral, ami nyilván egy beavatási gesztusféle. De az, hogy ő valóban a festészetet keresztül próbálná a boldogságát elérni, ha már a férfi kapcsolatain keresztül ezt nem találja meg, ezt én nem olvastam ki ebből a regényből.

V. B.: - Én nem olvastam művészregényként ezt a művet. Fontos ugyan a festőváltás, de én sem érzem, hogy ez, mondjuk a boldogságnak, az egyetlen férfi megtalálása mellett, motiváló erejű része lenne Szerke életének. A festés a szexualitáshoz, az ösztönök kiéléséhez, az önkifejezéshez tartozik, de itt nem ez a legfontosabb lelki, egzisztenciális készlet. A festésnek a regény ábrázolásmódjához van inkább köze. Szerke folyton húzza a vonalakat. Néha hónapokon, éveken keresztül, egy-egy vonallal rajzolja meg a Duna színeit is, így állnak lassan össze a képei. Ez a regény is morzsákból, töredékekből, vonalakkal áll össze teljes képpé, vagy legalábbis valamiféle képszerűséggé. Van egy jelentéktelen tünő jelenet. A főiskolán egy srác gézdarabokat ragasztgat föl a vászonra, és nagyképűen arról beszél, hogy a figurális halott. Szerke szerint a fiú hülyeségeket beszél, kimegy a mosdóba, és magában azt gondolja, hogy: te vagy halott. A regény azt sugallja, hogy igenis vannak a valóságnak olyan morzsái, amelyek fontosak, igenis van egyfajta valós tapasztalásból, referencialitásból kiinduló ábrázolásmód. Ez jelenik meg a képek ábrázolásában is meg a regény poétikájában is.

K. Cs.: - Beszéljünk a szerkezetről! Három részből áll a regény. *A dió árnyéka*, *A templom utcája* és *A hibiszkusz virága* címmel lettek ezek elnevezve. De vajon miért ezek a címek? Van összességben 52 fejezet, ez nyilván tudatos, 52 hét van egy évben. A fejezetek címe jellegzetesen egy-egy szó. *A Moszkva tér* kivételével. Ezek a szavak kinevelnek jelölnek, a természet-hez kapcsolódó fogalmak, tárgyak, helyszínek, emberi viszonylatok megnevezései. *Kort* és *Ég* című fejezet kétszer is van, *Hó* című fejezet háromszor. Zavarba jöttem: ez miért van így? Sokszor nem értem, mi köze a címnek a fejezet szövegéhez. Nagyon lírai címek ezek. Lehetne bagatelizálni: ugyan, nem mindegy, mi a címégy fejezetnek? De szerintem egy regényben nem mindegy.

G. A.: - Hogy miért pont ezek a címek, én erre nem tudok válaszolni, és nem is érzem ezt annyira releváns kérdésnek. Az ismétlődések esetében viszont véltém fölfelelni összefüggéseket. Valamilyen spirális elbeszélés mód ez, amivel Péntek Orsolya dolgozik. Újra és újra visszatér múltbeli, már elmesélt dolgokhoz. Amit ezek a címismetések megerősítenek. Az én fejemben ez azzal függött össze, amit az előbb próbáltam pedzegetni, hogy egyfelől itt fel van vetve egy fejlődés-regény narrációja, amelyben a szereplők valahonnan el kénc jutni valahova, másfelől a regénynek egy csomó gesztusa mintha cáfolná ezt a lehetőséget. Eltölt pár évet az ember egy párkapcsolatban, aztán azt kérde magától, hogy tulajdonképpen miért is csináltam én ezt. Az állandó kiabrándulás felülírja az épülő, nevelődé-

si regényszerű elbeszélést. A spirál olyan forma, amely egyszerre tart is valahova fölfelé, de közben vissza is kanyarodik saját magába.

M. I.: - A címekre nézvést semmi elképzelésem nincsen. Azon kívül, hogy hangulati-lírai érzéseket sugallnak, és ez néha nagyon jó. Nekem is volt időnként jó hő-érzetem, mikor például olvastam a *Hó* fejezetet. De van itt egy nagyon érdekes kérdés, amit némiképpen provokatíván tennék fel: biztos az, hogy egy nő lélek sokkal érzékibben tapasztalja meg a tavaszt, mint én? Magamból kiindulva nem gondolom ezt. Egy nő lélek sokkal jobban átéli a mandulavirágzást, mint egy férfi? Firenzeben egy nő sokkal jobban ráhangolódik a dédnagymamájára, mint egy férfi ténne? Mindezt a könyv állítja. Továbbá Bea is ezzel indította az elemzését. Tehát: van egy hagyományos főszoftásuk a férfi-női szerepeknek, amit ez a számomra túl

nem úgy olvastam ezt a regényt, hogy azért ilyen Szerke érzékenysége, mert nő. Lehet, hogy te úgy olvasod, hogy Péntek Orsolya egyfajta női irodalmi programot akar végrehajtani. Én ezt kicsit rosszindulatú tulajdonításnak gondolom.

V. B.: - Vissza is utasította egy interjújában, hogy ez női irodalom volna.

M. I.: - Nem én akarom így olvasni a könyvet, hanem ilyennek látta magát. Továbbá: nem is akarom átalakítani a regényt. Egyáltalán nem akarok másikat írni ebből. Egy kritikus amúgy is képtelen arra, hogy javaslatot tegyen, mit csináljon a művel a szerző, legfeljebb azt mondhatja meg, hogy mit nem tart követezetesnek, ahhoz képest, amit föltelez az egész mű intenciójáról.

K. Cs.: - Az biztos, hogy erős női nézőpontból látnak. Nem azért női

szerző ezt evidensnek gondolta, az olvasó meg nem jön rá. És akkor baj van. A titokzosság tehát itt nem szándékolt.

G. A.: - Pont fordítva gondolom. Akkor nincs baj. Nekem sokkal jobban tetszett a dolog addig, amíg nem tudtam meg, mi is lenne ez a mondat. Van ilyen, hogy a szerző egyszerűbben gondolkodik, mint a mű, melyet létrehozott. Én különben valami olyasmire gondoltam volna, hogy: „Szerlek”. Egyébként néha a szerző jobban teszi, ha nem magyarázza el, mit gondolt.

V. B.: - Azt mondom, Csaba, hogy a férfiak nem elég összetetten jelennek meg. Szerintem a nők sem. A budai nagymama sem, sőt Andalúz sem. Én annak tulajdonítottam ezt, hogy az ikrek koncentrált az elbeszélés, bár Dorkból is kevesebbet látnak, mint Szerkéből. De ha trilógia lesz, akkor talán a későbbiek-

K. Cs.: - Egyébként én két nagyon dicsérő és alapos kritikát ismerek a kötetről, az egyiket Csuhai István írta az *ES*-be január 30-án, a másikat Rácz Péter a *Kalligram* folyóirat márciusi számába, utóbbi szerint ez az elmúlt év egyik legjobb, ha nem a legjobb műve. Utolsó kérdés. Ez a különleges család, amely itt körülalazódik, olasz, horvát, német felmenőkkel, mennyire, hogyan befolyásolja Szerke sorsát?

M. I.: - Nagyon kevéssé határozza meg. A család tagjainak figurái is vázlatosak. A sok nyelven beszélés azért nem tűnik számomra identitásképzőnek, se egy stabil identitás aláaknázásának, mert nincs szembevetve semmivel. Nincsenek olyan figurák, akiknek másnyelvi, ha tessék, „normális”, csak magyar családjuk volna. Ezért ez a sajátosság megmarad a kuriozitás szintjén. A fűszövegben állított polgári család fogalma is kérdéses, ez, ha jól ve-

Egon Schiele: *Biboros és apáca* (1912)

szenuális narráció kicsit giccsesen képvisel. Pedig például a legszenzuálisabb festészetet, az impresszionizmust olyan macho férfiak csinálták, hogy ihaj-csuhaj.

K. Cs.: - De ez nem érv a fordítottja ellen.

M. I.: - De az alapfeltételezés, hogy a női érzékelés, a női világmegélés sokkal érzékibb jellegű-e, ez számomra nagyon problematikus alapkérdés, nemcsak e mű kapcsán, hanem általában.

V. B.: - Én nem azt állítottam, hogy a nő érzékibben éli meg a világot. A regény pedig, mivel csak Szerke nézőpontját képviseli, nem állítja, nem is állíthatja azt, hogy egy férfi, mondjuk Hordó nem éli meg a sárkányrepülést ugyanolyan érzékeny, mint egy nő a maga dolgait. Én csak azt próbáltam megemlíteni, hogy ez a dimenzió, ez a megjelenti mód válik kizárólagossá. Talán azért, mert ez a regény ezt szeretné megmutatni.

G. A.: - Abban abszolút egyetérték Istvánnal, hogy irritáló, amikor azt mondják, hogy van a világnak a férfi nézete meg a női nézete, és pont ezek mentén létezne férfi meg női irodalom. Ezek nagyon lapos közlések. Hogy a könyv rá akar-e erre játszani, azt nem tudom, de az a dichotómia, amelyet felvillant, nem ez, hanem itt egy női ikerpárban jön létre a dichotómia. Szerke bölcsész, a művészetekhez vonzódik, Dork racionálisabb, matematikus. Tonio Kröger-szerű szembeállítás csinál meg a szerző egy női ikerpárban belül. Én

a nézőpont, mert a színeket meg az illatokat erősebben érzékeljük, bár természetesen ez itt tényleg így van. Hanem azért, mert a szereplő, akinek a lelkébe a narrátor behelyezkedik, Szerke. Az ő szemén át látnak mindent. Ömegiscsak nő. Nőként érzékeli a világ dolgait, gyereke lenne, ha megmaradna, női testtel megáldva megéle bele a párkapcsolatokba. Viszont ebben az általa látott világban néha sablonosak vagy kevésbé megrajzoltak a férfiak. Ez probléma. Timur is sablonos: alföldi parasztyerek, fotóművész akar lenni, sikertelen, van egy földhöz ragadt nagy falun, a fiú alkoholista lesz, és veri a feleségét. A többi férfi sem túl bonyolult. Mivel a női szereplők erősebbek, a férfiak eleve háttérbe szorulnak, mint a kedves papa, aki nem tud mit csinálni a családjában, mert ott már annyit lélek van, hogy jobb, ha ő csendben marad, nemigen van más választása, meg se szólal, és már megölelni sem meri a lányait, pedig nem egy érzékeny tuskó. Ebben az értelemben bizony a nőiséget előtérbe toló regényt olvasunk. Még valami. Abban az interjúban, amelyre már István is, Bea is utalt, és melyet D. Magyarai Imre készített a *Kalligram* folyóirat májusi számába, de mi már megkaptuk, érdekes dolgot árul el Péntek Orsolya. Többször szerepel a regényben az, hogy ha ki meri mondani a nő hangosát, az a mondatot a férfinak, akkor minden rendben lesz. Titokzatos állítás, a regény nem árulja el, mi volna ez a mondat. Az interjú készítője megkérdezi. Erre azt mondja a szerző, ő azt gondolta, ez evidens: „Gyereket akarok toled”. A

ben majd alakul ez még. Én nem érzem zavarónak az egyszerűbb karaktereket.

K. Cs.: - Valamit mindenképp szeretnék még mondani. Elképésztően jó 4-5 oldalas fejezetek vannak. Például a legelső fejezet zseniális. Minden a helyén van benne. A *Láz* című fejezet is kiváló. Mikor hónapokon keresztül fekszik nagyon beteg Szerke, és arról van szó, hogyan érzékelt a legapróbb dolgokat, nezeket, fényeket, a bizonytalanul váltott ideőt a lakásban. Igen ám, de véget ér ez a fejezet, jön egy másik, és együtt a fejezetek kevesebbet adnak ki, mint a kis részek.

M. I.: - Ezzel teljesen egyetérték. A szerzőnek nagyon jó íráskészsége, megjelenítő képessége van. Engem is az zavart az olvasás során, mint mondtam az elején, hogy az egész történet nem megy sehova. Apró, szép kis töredékek vannak egymás mellé helyezve, és ezeknek az epikai összefüggésrendszerét én nem tudtam érzéklni. Tudom, hogy időjárték van itt, ezt értem. De ezek a jó részek nekem nem pótolják annak a hiányát, hogy valami nagyobb egység is kialakuljon.

V. B.: - Egyetérték, de talán ez a technika is érzékelteti magát a kilátástalanságot. A folytonos ciklikusság, ismétlés azt sugallja, mintha mindig lenne még egy lehetőség, még egy remény, meg ennek a kudarcat is. A folyamatos gyaloglás, a térkezelés, a hidakon való állandó átjárás is a keresést érzékelteti. Nekem tetszett, ahogy a regény a teret bejárja, kitölti.

szem ki, inkább egy értelmiségi család, amelynek olyan értelmű polgári begyökereztsége nincsen, mint egy Nádas-regényben.

V. B.: - Kicsit másképp gondolom. A párbeszédok szűkszavúak, a megszólalások visszafogottak. A nyelvi kódváltás is fontos, Szerke minden nyelvet beszippant, Dork pedig nem tudja megtanulni a család nyelveit, de közben meg franciatulmács lesz. Dork a poliglott apához kötődik, Szerke meg a nem annyira soknyelvű, kiképzéssel hódító anyához. Én úgy vettem, hogy sok nyelv van itt, de a lényegi dolgok, döntések mégsem a nyelven keresztül történnek.

G. A.: - Némi igazat adnék Istvánnak. Keveset tudunk meg erről a családról. Néha nagyon szépek a részletek. Mikor például az anyja szemével nézve elképze Szerke a budai villában az alattuk lévő szintre beköltöztetett ávos család életét, környezetét, és ezt összeveti a sajátjukkal. De ez az anyag a családokról kevés ahhoz, hogy identifikálásra alkalmas tradíciókat hozzon létre. Inkább csak fel vannak villantva a különböző stílusok, amelyekkel valahogyan imitálnak az ikrek. De talán a következő kötetekben a család történetek is bővebben meg fognak jelenni.

A szöveget leírta, rövidítette, gondozta: Károlyi Csaba

Az *ES*-kvarteri irodalomkritikai beszélgetéssorozatának az írók Bojtja biztosi nyelvi.